

פ:

עין משפט
נר מצוה

לד א עי' צמ"י פ"י מהל'
שמיטין הלכה ה'
וצכ"מ שם:

רבינו חננאל

[illegible][illegible]

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ה'א' מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קא' נטפי' חדא שתא ב'.

ממחך פירוש רש"י משמע שרונה נפרס למונחי שביעית היה כשחרב הבית בשניה כלומר שנה שמתחלת שמטה לחזור והבית חרב בשנת ת"ך לבניינו ולפי שכבר ילא רוב השנה אין התנא המונה שני

החורבן מונה אותה אלא מתחיל משנה

לפירוש זה של המדרש יש חשיבות רבה. לפיכך יש להוסיף שנה אחת על מניין שנות המלכות ועוד פירש דעברין (דף יב:) פריך לר' יהודה ביחא כמה קס ת"ך פס להו תמני שני לארבע מאה משום יובלי שדיהו אעשרים הוו ולאו כ"ח אשתכח דבשנת דעברין תמסיק הנך שבת שנין עד דלתיקון עזרא ומקדיש דלא מני שמיטות לא קא חשיב אשתכח דבשעשרים שנין ותרתין ליוכל חריב והיא מוצאי' שביעית ונראה דלגב חורפיה לא דק הוא ^(*) מה שפירש דבשנת ת"ך חריב הדיח אין זה כי אם תכ"ח כדמוכח מהאגוזא בדיהי' דעברין (סע) ועודו קאשו מה שפירש דעברין פריך לר' יהודה ליחא דלא פריך אלא לרבנן ואילו לר' יהודה יחא והכי איחא לא נשתכח צ"ש דעברין מוצאי' שביעית ביחא מי משכחת לה מנדי ביחא כמה קס ת"ך פירוש מלגד שנת ההורבן ארבע מאה תמניא יובלי פירוש דערבנן ועשרים שנין אשתכח בשנת

שמה חרב פי' בשנת עשרים ואחת ואחת ספרים דגריס' בש"ט
בשנת חרב וקא' אשנת ת"ך דאריי' ביה ומשני הא מני רבי
יהודה היא דלמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן פש תמינא מתמניא
יובלי וכו' שנין הרב עשרים ושמונה ובשנת תכ"א חרב הבית אשתכח
דבמונאי שביעית חרב (ב) ולמאות מירק דעורא דשתי שנין שפ"ה שניא
שחרייא הוא דמסיק רב אשי ליישב אף לרבנן דשתי שנין עד דסליק
עורא לא קא חשיב אס כן הוו להו תמיני יובלי ורבינא עשרה שנה
ושנת ארבע מאות ועשרים ואחת שחרייא חרב הבית אשתכח
דבמונאי שביעית חרב אלמא מוכח בדיא דשנת ארבע מאות
ועשרים ואחת חרב הבית לכך נראה שחור בו רש"י ממה שפירש
כאן בפירושו מלשם בערבין כמו שפירשתי וגם רש"ס אומר דודאי
בשנת תכ"א חרב הבית והאי דקאמר נרפי חדא שנה היינו לפי
שאין התנא מונה שנת כ"א עם שנין חורבין אלא בדידי דסמי
וולפי' מהמשנת הסוגיא שערשין כמו שפירש חזקוני קשאי לשון
שנת תכ"א משנות צנין ובכל דוכתא לא מניין אלא ת"כ והבי
נמי אמר לעיל מלכות פרס ל"ד מלכות יון ק"פ מלכות בית

התחשמונתי ק"מ מלכות בית הורדוס ק"מ והם שלמו לשנת ת"כ אלף
ועוד דכל סוגי' ההלכה לעיל ניטצי' ארבעין ותמני הכל לפי אותו
שנתיא שלש שנים ואם תב"א לא טעיה אלף שמי שנים ועוד י'
שנתיא שששים דקאי' אבנולו מכל מהה דרתי וסוף סיוון בשנים דרבי
היה לו להניח סימונ' כי אם אנטצי' חדא שמיא ור"מ לאתויי' נ

מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע יבצר מרחין שנין או נטיפי
הרעז בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקוצר ולל
מלכותם לפשוט בעולם בשנת מ"א לבנין הבית שהרי מלכות
דלא חשיב הרי ארבעים ובשנת מ"א התחילו למנות למלכותם
והיה זה ראשונה של שמיטה לרבי יהודה דמתחלת הבנין
שהי שנים ומתחיל שמיטה למנות או דסוף חמש שנים על מנייני
שפוח ופסח ורבינו גרון בספר התרומה דהלכה כרבי יהודה
ובפ"ק דראש השנה (דף ט. וס) קאמר לאפוקי מדרבי יהודה
לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא א"ע דהלכה דכתובה
משמע דהלכה כרבי יהודה שמחשב בהם שנת שמיטה שבזמן
ההתחלה שמיטה לחזור וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ד' אלפים והוסף
וקפ"ח הווא האלף וק"נ ביבולי ושקול מכל מאה תרמי הרי כ"ג
ועולה ס"א הג' הס' ו' נ' נשאר ה' שנים הרי לפי זה שנת י"א לל
הבית והיא היתה תחלת שמיטה לא התחילה שמיטה לחזור עד שנת י"ב
יונים וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ארבעת אלפים הרי תקנ"ב שנים
שנים מן השש"י הרי ט"ו מאות וששים וחמש שנים הי"ד מאלה הולכים
שמיטות הרי בשנת ששים עשרה לאלף שמי' התחילה שמיטה: **ל**
אלוהו לרבי יהודה לא פחות עלמא מפ"ה יובלות וביבול אחרון בן
ומאמתיס הס' פ"ד יובלות וקאמר הכא כשיעבור רוב יובל אחרון יב

[illegible]

צפ"ה הכולל גם (בינין 77 ט.) ובמשקל
 בית השלחין (מרו"ק 77 ב): **נטיפי**
חדא שםא. על שני דחמורבין ועד שנה
 שהוא עומד גם המאי טעמא דהנה
 (פסטי 77 ט.). מנגללין זכות ליום
 זכאי וחוצה ליום חייב כשחצר הבית
 בראשונה מוצאי שבת היה ומוצאי
 שביעית היתה ותעשה בלזא היה וכן
 בשניה אלמא שםא דחורבין אתחלתא
 דשמיטה למחר הוות ומלן דמי שמי
 חורבין לא מני להדיא שםא בחדאי שמי
 דחורבין אלפא בחדאי שמי דקס ביתא
 הואיל ופקס ליה רובא צפ"ה בלזא
 הלכך מלן דבעי לממני שמיטה לוסטא
 לשנת חורבין על מנין שמי דבחר
 חורבין: **ונחשז כללי**. המאות ביובלי
 שמי יובלות למאה לקצר מניינו:
ונשקול מכל מאה סרסי ונישדי
אפרטי. כר"י יהודה דלמר (כ"ה 77 ט.)

שנת חמשים פונה נכון ונכון היא
שנת יוצל והיא שנת תחלת השמטה
הכנה וגמנית לראש יוצל הצל דלי
כרנן הא אמרי שנת חמשים היא
שנת יוצל היא שנת חמשים ונחמשים
שית

ואחת מחילי מנין יובל הבא נמצאת שנה מתחשפת על קדר השמטה לכל יובל ולרבי יהודה משתחילו למנות השמיטין לא זו הסדר משבע שנים לו שנים: ופימן. דלא תעביד כרבנן אלא כר' יהודה למשקל תרתי שני מכל מאה כי זה שנתים. ובמסכת ערכין (דף יב:) פרכין לר' יהודה חורבן בית שני במוצאי שבעים מי שנתים ליה מנדב בית שני ככה קו חרבע מאות ועשרים פש ליה תמני שני לארבע מאה דיבועי שדייקו אעשרים הרי עשרים ושמונה אשתכח דבשנת השמטה חרב ומשניתי הק בית שני עד לסליק עורא ומקדיש לא מנו שמיטין הלכך דל מנייהו בית שני קמייתא אשתכח דבעשרין ותרתי ליוזל חרב והיא מוצאי שבעים: אל פקח. שהיא קו הגאולה ותקנן להר הקודש לנחלת אבותיך ולמה תפסדי הדינר: דמצינא טפיל סלס שנין. לחשבון דברייתא מושך הגלות שלש שנים יותר דאמרין לעילא אחר קע"ב שנים לאחר חורבן נשלמו ארבע אלפים הוסיף עליהם בל"א דקמי דברייתא הרי הקל לאחר מ"ג לחורבן ורבי מנא: קאמר. כשאלמר רבי חנינא למילתיה עדיין לא עברו מ' לחורבן: שית

ת"כ"ח הוא משני החורבן ועוד קשה כי לפי זה יהיה שקר מן
 ויולא היה להם לומר אלא קע"א למנין התנא שמונה ת"כ"ח צבנין
 שצתחלת המנין לא נמנה כי אם ת"ך וכן בצמוך דקאמר מתני'
 ה"ר"ת צין לפירוש זה צין לפירוש ראשון דקאמר וסימניך כי זה
 ולא לבדו ואין לו כשאר סמיך ההלכה דקיימי גאטפי ואינאר
 יהיה לצבנין שנה אחת (דברים ד) לך נראה לר"ת כג' ר"ח האיר
 שנין ונחשוב כללי ציובלי ופרטי בצבועי וסימניך כי זה שנתים
 אחי כלל אשנים לאחר חורבן אלא אמנין מלכות יוניס שהתחלת
 ל"ד צפני היות יוניס מלכו שש שנים שלא פשטה מלכותם
 כן שנה שלישית למלכותם היא שנה ארבעים ושש לצבנין בית
 מנוות השמיטין ולה"ק דהבא לידע שנות השמטה יפחות ממנינים
 ויהיה הדבר מכוון והשפא ינחא שכל הפסוק הוא סימן לתוספת
 וזמר שנה חמשים עולה לבאן ואע"ג ^(ז) דצבעוני ^(ח) (דף יב)
 מן שך הלכה דכה"ג אשכחא ^(ט) פ"ק דכתובות דבני יהודה נאמי
 לאורייתא ופ"ק דכתובות הארכתי ובמסופות רבני יהודה נאמי
 מ"ט שנה לכל יוצל וכך פירש לפרש"י בצמעתין שצנת ת"ך
 יהיה שנת ת"ך והרי קע"ג אולף חמישי כולו וט"ו של שני הרי אולף
 ששעלה יתרון היוצלות שיהא על ל"ח שנה שנשאריו מן האולף וק"י
 ששי התחלת שמטה לחזור ולפי' רש"ם שפירש דצנת ת"כ"ח הריב
 ט וכן לפר"מ ולא וחשוב ג' מאות ופ' שנה צפני היות התחילה מלכות
 ש"צ שנים דקאמר צביר תרי שני והיו תק"ג וכל אולף חמישי וט"ו
 ו' נשאר קס"ה הולכים צו' ו' ונשאר ח"ג והם ד' שנים אחר
 דרענת אלפים ורל"ה היינו דואר בחלק (סנהדרין דף ק"א) אמר ליה
 ד אל' בתחילתו או בצסוף דמר ליה איני יודע וארבע אלפים
 יהם מסיק רב אשי עד הכא לא תסכי ליה מכאן ואילן סכי ליה:
 ספרא

ספרא

מסורת הש"ס

(א) [צ"ל לרצו], (ב) [ערכין יג.], (ג) [ע"א ד"ה כי מעינת], (ד) [לא נמצא שם וע' בערכין לג. ואולי על זה כוונת תוס' וכן הרא"ש בסוגיא דהכא סימן ז], (ה) [צ"ל בפי' בתרא (דף קי"ג)],

תורה אור השלם

[illegible]

הגהות הב"ח

(ח) תום' ד"ה האי וכו'
לא דק הוא דמחזיק:
(צ) בא"ד דבמונחאי
שביעית חרצ ואותו
תירוצ:

רבינו חננאל (המשך)

[illegible]

(א) ע"י צתוס' כאן ד"ה האי
שהציאו ג"כ לגי' רצינו.

מסורת הש"ס

א) לה. יעב"ץ, צ' ר"ה ב', א' ס' ח, ד') [שם איתא רב פאל], ס') [נדפסוי' שני], ו) בע"י הראשון ממקום כה"ד: כתב ולשון אחרים תקנו להם כל ספרי טעוהם יוחנן פאולוס פיטרו' והם יהודים היו: לשון הוא גראמטיקא הוא הלטין שמדברים בו הגלחים הם שני ועמק [ואולי צ"ל: ועמקין] הלשון ועשו להם הכל לשבשם בפני עצמם ולמלקם מעל ישראל ולא שכפרו כי לטעותן של ישראל נתכוונו אלא מפני שראו ישראל צעיר ובודוק מתרמימי יכו עשו עצמם כאלו הם עמו בקדשות וזו עליהם הכל מתפרש כמפורסות מלתי יסו, ו') יעב"ץ מחק מ"ה, ח') [מקום שוין בתוספות פסחים זא. ד"ה אלא לאו],

תורה אור השלם

- דבא קטן בנתתיך בגוים בוזו אתה מואר:

ב בודדיא א ב

גליון הש"ס

גמרא וימי מוקמי מלבא בר מלבא. עיין סגן לאוין אוח קטן:

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה ואין וכו' קודם חורבן אלא מלכות יון:

מוסף רש"י

ר"ה למלכים. הניזים היו למנות זמן שטרותיהם לשטת המלך משנה שעמד זה המלך, כדאמרינן במס' גיטין (פ.) משום שלום מלכות, וקבעו חכמים אחד בניסן לתחלת שנתו, ואפילו עמד בשבת או בחדר כותה שנתו משהגיע ניסן יתחילו למנות לו שנה שניה (ו"ה ב.). למאי הלבתא. כלומר למה הוקבע יום מיוחד למנין המלכים, אימא שעל כל מלך ומלך תתחיל שנתו מיום שעמד בו (שם). לשטרות. להבחין אחיה שטר חוב מוקדם למתוה ואחיה מאוחר (שם). ולשמושיין. משנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן המורה (שם).

לפני אידיהן

שית שנין יסירחא. שצא לפני צ"ד בשנה שנכתב בו ומצא בו שש שנים יותר ממניינם כגון שהיו עומדים בשנת חמש מאות למלכות יון ובו היה כתוב בשנת חמש מאות ושש שנים לזה פלוני מפלוני וסתם היה כתוב ולא היה כתוב בו שום מלכות: **מאוחר הוא**. מלוה עשה עמו

שית שנין יתירתא סבור רבנן קמיה דרב' למיזר האי שטר מאוחר הוא ניעכביה עד דמטיא זמניה ולא טריף אמר רב נחמן האי ספרא דוקנא כתביה והנך שית שנין דמלכו בעילם דאנן לא חשבינן להו הוא קחשיב ^אליה ובזמניה כתביה דתניא ר' יוסי אומר שש שנים מלכו בעילם ואח"כ פשטה מלכותן בכל העולם כולו: מתקיף לה רב אחא בר יעקב ממאי דלמלכות יוניים מנינן דלמא ליציאת מצרים מנינן ושבקיה לאלפא קמא ונקטיה אלפא בתרא והאי מאוחר הוא אמר רב נחמן בגולה אין מונין אלא למלכי יוניים בלבד הוא סבר דחויי קא מרחי ליה נפק דק ואשכח דתניא בגולה אין מונין אלא למלכי יוניים בלבד אמר רבינא מתניתין נמי דיקא דתנן ^בבאחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים ואמרינן למלכים למאי הלבתא אמר רב חסדא לשטרות ותנן באחד בתשרי ר"ה לשנים ולשמיטין ^גואמרינן לשנים למאי הלבתא ואמר ^דרב חסדא לשטרות קשיא שטרות אהרדי ומשנינן כאן למלכי ישראל כאן למלכי עובדי כוכבים מתשרי מנינן למלכי ישראל מניסן מנינן ואנן השתא מתשרי מנינן ואי ס"ד ליציאת מצרים מנינן מניסן בעינן למימני אלא לאו ש"מ למלכי יוניים מנינן ש"מ: ויום גינוסיא של מלכיהם וכו': מאי ויום גינוסיא של מלכיהם אמר רב יהודה א"ינם שמעמידין בו עובדי כוכבים את מלכם והתניא יום גינוסיא ויום שמעמידין בו את מלכם לא קשיא הא דידיה הא דבריה ^וימי מוקמי מלבא בר מלבא והתני רב יוסף י'הנה קמן נתתיך בגוים שאין מושיבין מלך בן מלך בזוי אתה מאד שאין להן לא כתב ולא לשון אלא מאי יום גינוסיא יום הלידה והתניא יום גינוסיא ויום הלידה לא קשיא הא דידיה הא דבריה והתניא יום גינוסיא שלו יום גינוסיא של בנו ויום הלידה שלו ויום הלידה של בנו אלא מאי יום גינוסיא יום שמעמידין בו מלכם ולא קשיא הא דידיה הא דבריה ואי קשיא לך

ספרא דוקנא כתביה. מכאן יש להכשיר שטר שדלג בו הסופר לצריאת עולם ואפילו דלג האלפים והמאות רק שכתב כך וכך לפרט שהרי צימיהם היו כותצין למלכות יוניים והסופר דלגו דאי הוה כתיב בשטר צהדיא למלכות יוניים מאי הוה קאמר דלמא ליציאת מצרים וכו' ואפ"ה לא אמרינן למניינא אחרינא כתציה ועד דמטי זמניה לא טריף כיון שגולה אין מונין אלא למלכות יון אף כאן אס דלג לצריאת עולם כיון שאין אנו מונין עתה כי אס לצריאת עולם אין לחוש וגם אס דלג נמי האלפים אין לחוש מדקאמר בסמוך שצקיה לאלפא קמא ונקטיה לאלפא בתרא ויש ספרים שגורסין שצקיה לכללא ונקטיה לפרטה ור"ת עשה מעשה שכתב שטר כך וכך לפרט ודלג האלפים וגם צריאת עולם: **שאיין** א"הם א"א בתב ש"ז פירש הקונטרס שנלקט לשונם מלשון אומות ומימה דהא בני ישמעאל ובני קטורה ועמון ומואב שעמדו אחר דור הפלגה מאין בא להם לשונם אס לא מאומה אחרת לכך פירש ר"י כתב לשון חסוב שהמלכים משתמשין בו כעין חכמת יוניית והיינו דאמרינן במגילה (דף י: ושם) והכרתי לגצל שם ושאר שם זה לשון ומאי קאמר דהא בלשון ארמי הם מספרים ועודם משתמשין בו אלא בזדאי לשון מלכות קאמר ועי"ל כדאמר בצרכאשית רבה דדבור הפלגה עלה הים והציף הרצה משפחות מע' אומות וכולן עמדו מישמעאל ובני קטורה ואיכא למימר דכל הכך ירשו לשון אומה ואומה שאבדה אצל רומיים למדו לשונם מאומה אחרת:

והתניא יום גנוסיא ויום ה"ידה. מהשתא צעי לאמחי צרייתא דמייתי בסמוך כולה אלא השתא מייתי מינה צקולר ואותו שהיה מתרן הא דידיה הא דצריה לא ^א היה יודע הצרייתא כמו שהיא בסמוך אלא מתרן על מה שהציא המקשה עוד יש לומר דודאי צרייתא אחרת היא וממשנתנו לא היה יכול להקשות דמתניתין משתמע דמיירי בשני בני אדם שמתכרת כ"כ בלשונה יום גנוסיא של מלכים ויום הלידה אצל צרייתא דקתני זה יום גנוסיא ויום הלידה משמע דלא מיירי אלא בחדם אחד: ‏^{שדר}

דלא מוקמי מלבא בר מלבא ע"י שאלה מוקמי כגון אסוירוס ברי אסוירוס דלמלך א"ל אנטונינוס לרבי בעינא דימלוך אסוירוס ברי תחותי ותתעביד טבריא קלניא ואי אימא להו חדא עבדי תרי לא עבדי אייתי גברא ארכביה אחבריה ויהב ליה יונה לעילאי [בידיה] וא"ל לתתאה אימר לעילא דלמפרח מן ידיה יונה אמר שמע מינה הכי קאמר לי את בעי מינייהו דאסוירוס ברי ימלוך תחותי ואימא ליה לאסוירוס דתעביד טבריא קלניא א"ל מצערין לי חשובי [רומאי] מעייל ליה לגינא כל יומא עקר ליה פוגלא ממושרא קמיה אמר ש"מ הכי קאמר לי את קטול חד חד מינייהו ולא תתגרה בהו בבולוהו ולימא

פרק ראשון עבודה זרה

י.

לה א מ"י פ"ט מהל' עבודת כוכבים הל' ה' נוש"ע י"ד סימן קמח סעיף ו':

רבינו הגנאל

ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שית שנין יחירא וכו' פי' יצא שטר לפני רב נחמן שעדיין לא הגיע לחשבון הסופר למלכות יון א) שהיה לו שנכתב ד' שנים אה ה' ואמר רב נחמן כי זה הסופר שכתב שטר זה דייקנא הוא שמלכות יון משנת ג' אלפים ותמ"ג לבריאת עולם ומוסיף [שית] שנים שמלכו בעילם ואנו מניחין אלו ו' שנים ומחשבין משנת ג' תמ"ט והשטר כשר הוא: אמר רב נחמן בגולה אין מונין אלא למלכי יון בלבד ותניא [כוותיה] דרב נחמן. אמר רבינא מתני' נמי דייקא דקתני באחד בניסן ראש השנה למלכים ותנינן נמי באחד בתשרי ראש השנה למלכים ואסיק' אלא לאו ש"מ למלכות יון ש"מ: **פיס'** [יוס'] גינוסיא של מלכיהם פי' גנוסיא בלשון יון יום הלידה ^ב ואוקמי' אלא מאי יום גנוסיא יום שמעמידין בו את מלכם ואף על פי דלא מוקמי מלך בן מלך מהיו על ידי שאלה מוקמי כגון אנטונינוס דשאלינהו למניי אסוירוס בריה דמלבא וקיבלה מיניה. קלניא שלא תתן מס

א) נראה דל"א שיה' לו למחוב פחות שש שנים ממה שכתב. ב) עיין בערוך ערך גגס.

